

Školní strategie práce s žáky s OMJ

(odlišným mateřským jazykem)

**ZÁKLADNÍ ŠKOLA
T. G. MASARYKA
ŠTĚTÍ**

Obsah

1. DÍTĚ S OMJ	2
2. POSTUP ŠKOLY PŘI NÁSTUPU ŽÁKA S OMJ	3
3. STRATEGIE PRÁCE S ŽÁKEM S OMJ	4
4. ORGANIZACE VZDĚLÁVÁNÍ PŘI NÁSTUPU ŽÁKA S OMJ.....	4
5. PRÁCE V BĚŽNÉ TŘÍDĚ	5
6. PRINCIPY A FORMY VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S ODLIŠNÝM MATEŘSKÝM JAZYKEM.....	6
7. HODNOCENÍ VZDĚLÁVACÍCH VÝSLEDKŮ	7
8. EVALULACE.....	7
9. POSTUP ŠKOLY V PŘÍPADĚ ZÁPISU DÍTĚTE DO ZŠ	7
10. KOMUNIKACE SE ZÁKONNÝMI ZÁSTUPCI ŽÁKŮ	8
PŘÍLOHA 1: INFORMACE PRO RODIČE ŽÁKA S OMJ.....	9
PŘÍLOHA 2: INFORMACE OD RODIČŮ ŽÁKA S OMJ	10

1. Dítě s OMJ

Žáci s odlišným mateřským jazykem (OMJ) jsou ti, jejichž mateřský jazyk je odlišný od vyučovacího jazyka.

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, řadí tyto žáky mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, konkrétně pak mezi žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu odlišných kulturních a životních podmínek. V jednotlivých stupních podpůrných opatření pak tito žáci s ohledem na dosaženou úroveň vyučovacího jazyka patří mezi žáky s neznalostí vyučovacího jazyka (3. stupeň PO) nebo žáky s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka (2. stupeň PO).

Co tyto děti většinou prožívají:

- různé, často protichůdné emoce (těší se i bojí zároveň);
- kulturní šok (projevující se např. zmateností, frustrací nebo i depresí, přirozenou reakcí je např. uzavření se do sebe a apatie, nebo naopak agrese);
- pocit vykořenění;
- izolace, osamělost;
- pocit bezmoci, zranitelnost;
- únava či dokonce vyčerpání;
- akademické problémy a neúspěšnost;
- tlak na asimilaci;
- vzdor či odmítání (přizpůsobit se, učit se nový jazyk).

Co děti s OMJ potřebují:

- cítit se vítané, v bezpečí a přijaté;
- navázat kontakty, vztahy, mít společné zážitky s ostatními;
- zažívat psychickou pohodu (jinak se nemohou učit a rozvíjet);
- mít na koho se obrátit (a vědět, že tak mohou učinit kdykoli);
- orientovat se (v prostoru, v čase, ale i v komunitě školy);
- mít trvale bezpečný prostor pro vyjádření svých pocitů a potřeb;
- naučit se přiměřeným reakcím v novém prostředí (jak se správně chovat);
- naučit se co nejdříve základní komunikaci (a tím navázat kontakt);
- rozvíjet mluvenou i psanou češtinu (a tím se stále více zapojovat);

- zažívat pocit úspěchu (dostávat úkoly, které mohou zvládnout);
- rozvíjet akademický jazyk (v daném kontextu a kontinuálně);
- rozvíjet i mateřský jazyk současně s vyučovacím jazykem (za podpory rodičů);
- postupně integrovat oba světy (původní i nový);
- cítit respekt k místu, odkud pochází, a na co jsou zvyklí.

2. Postup školy při nástupu žáka s OMJ

- ⇒ Za inkluzivní proces nového žáka zodpovídá člen poradenského týmu speciální pedagog (SP). Na 1. stupni to bude po úvodních formalitách (zapsání dítěte a získání základních informací) dále vždy třídní učitel (TU) ve spolupráci se speciálním pedagogem. Na 2. stupni je nutné posouzení všemi vyučujícími, kteří se podílejí na vzdělávání žáka, při konkretizaci výstupů učiva opět ve spolupráci se speciálním pedagogem.
- ⇒ Před nástupem si o novém žákovi s OMJ zjistíme co nejvíce informací, abychom se mohli na jeho příchod co nejlépe připravit. Zajímají nás informace o rodinném zázemí, zemi původu a okolnostech emigrace, znalostech češtiny a předešlém vzdělání dítěte. Zjišťujeme také, jaký je komunikační jazyk rodiny a dítěte, jak dlouho rodina pobývá v ČR a jestli dítě už absolvovalo vzdělávání v ČR.
- ⇒ Informujeme třídu o příchodu nového dítěte – ostatní informujeme, jak se jmenuje, odkud pochází a o jakou zemi se jedná. Přitom se ale spíše soustředíme na to, co máme společné, a vyvarujeme se přílišnému zdůrazňování kulturních rozdílů. Dáme si pozor na to, abychom dítě oslovovali jménem, na které je zvyklé, a nezkomolili výslovnost.
- ⇒ Společně se ve třídě zamyslíme nad tím, jaké komplikace může novému dítěti způsobovat jazyková bariéra a další okolnosti.
- ⇒ Společně promyslíme, co bude nové dítě potřebovat vědět, čemu rozumět a co vyjadřovat a jak ho v tom můžeme podpořit. Například pro dítě s nulovou znalostí češtiny můžeme se třídou vyrobit: orientační plánec školy, komunikační kartičky, dvojjazyčné štítky na označení důležitých míst ve škole v češtině i v rodném jazyce žáka (např. ředitelna, tělocvična, toaleta) nebo na označení předmětů ve třídě (např. tabule, lavice, sešit, tužka), v mateřské škole piktogramy.
- ⇒ Dohodneme se žáky ve třídě společná pravidla, např. že na žáka mluvíme zřetelnou a spisovnou češtinou, pomáháme mu s pochopením zadaných úkolů, ověřujeme porozumění.

- ⇒ Navrhujeme, aby se jedno až dvě děti staly patrony nového žáka a v prvních týdnech mu pomáhaly s orientací ve škole, ve výuce a ve školních povinnostech, případně se zapojením do mimoškolních aktivit.
- ⇒ Podporujeme vytváření přátelských vazeb a respektující atmosféru ve třídě. Vytvoříme bezpečné prostředí, ve kterém se nový žák jeho spolužáci budou cítit dobře, podporujeme spolupráci ve dvojicích nebo malých skupinkách.

3. Strategie práce s žákem s OMJ

- TU ve spolupráci se SP zpracuje plán pedagogické podpory s důrazem na adaptaci žáka. Po třech měsících plán vyhodnotí, obsah přizpůsobí aktuálním potřebám. V případě potřeby navrhne vyšetření ve ŠPZ.
- TU připraví aktivity pro snadnější zapojení žáka s OMJ do třídního kolektivu. Pravidelně se těmto aktivitám věnuje.
- Učitelé využívají pomůcky k usnadnění pochopení učiva a zadávaných úkolů. V případě písemných prací připravují pro žáka stručné zadání s obrazovou podporou. Umožní mu využívat slovník (papírový/elektronický).
- Pro výuku českého jazyka škola využije výuku dle potřeby češtiny jako druhého jazyka (dále "ČDJ), jako nadstavbu individuální pedagogickou intervenci.
- V případě potřeby kontaktuje zákonné zástupce a spolupracuje se školským poradenským zařízením (využití podpůrného opatření úprava obsahu vzdělávání, rozložení jednoho ročníku na dva).

4. Organizace vzdělávání při nástupu žáka s OMJ

- ŘŠ informuje všechny zaměstnance školy, že do školy přijde nový žák, který nebude umět česky a bude potřebovat pomoc s orientací a podporu při komunikaci.
- Školní metodik prevence příchodu nového žáka s OMJ zohlední v přípravě primárně preventivních programů, zaměřených například na boj proti xenofobii a rasismu.
- Pedagogickému sboru poskytne speciální pedagogickou podporu, jak žáka s OMJ zapojit do výuky jednotlivých předmětů.
- ŘŠ předá zákonným zástupcům soubor důležitých informací pro dítě a rodiče (viz příloha č. 1), pokud možno v komunikačním jazyce rodičů.

- Od rodičů získá informace dle Přílohy č. 2.
- Po jazykové diagnostice a ověření kompetencí dítěte zvážíme také zařazení dítěte do ročníku (SP s TU).
- V případě potřeby speciální pedagog zajistí tlumočnicka pro komunikaci s rodiči a překlady důležitých školních dokumentů, se kterými budeme potřebovat žáka a jeho zákonné zástupce seznámit.
- Překlady školních dokumentů v různých jazykových verzích:
 - <https://inkluzivniskola.cz/informace-pro-rodice-jazykove-verze>;
 - <https://cizinci.npicr.cz/tlumoceni-a-preklady>.
- Využije kontakty na tlumočnické služby:
 - <https://cizinci.npicr.cz/tlumoceni-a-preklady>;
 - <https://www.meta-ops.cz/kontakty-na-komunitni-tlumocniky>;
 - <https://icpraha.com/tlumoceni-a-doprovody>, www.integracnicentra.cz.

5. Práce v běžné třídě

- Individualizace výuky přizpůsobená možnostem žáka.
- Poskytnutí vhodných a přiměřených výukových materiálů, možnost pracovat s nimi.
- Možnost výběru alternativních výukových materiálů (pokud ovládá dané učivo).
- Vrstevnické vyučování.
- Využití metody MMM (úkoly s odstupňovanou náročností).
- Vytvoření dohody mezi žákem a učitelem o učebním postupu a obsahu samostatné práce včetně formy výstupu (ostatní žáci nesmí být rušeni).
- Využití skupiny několika žáků s OMJ v rámci jedné třídy.
- Možnost využívat doplňkové materiály (slovníky, názorné pomůcky, apod.).
- Možnost využít asistentky, pokud je ve třídě přítomna.

6. Principy a formy vzdělávání žáků s odlišným mateřským jazykem

Při plánování učiva a jazykové podpory je důležité mít o žákovi komplexní informace. Základem efektivní práce s žákem s OMJ je vzájemné porozumění a fungující komunikace mezi učitelem a žákem.

Metody a formy výuky podporující žáky s OMJ:

- názornost
- opakování
- zjednodušení jazyka
- podpora práce s chybou
- využití odstupňované náročnosti výuky
- rozvoj tvořivosti
- využívání neverbálních prostředků
- individualizace a diferenciací nároků na žáka
- kontextové zapojení a komentář aktuálního dění
- příprava žáka s OMJ na činnost předem
- skupinové činnosti a aktivity, zpočátku dvojice, menší skupiny
- střídání a rozmanitost činností
- smyslovost a hravost – mladší školní věk
- motivace a pochvala
- podnětné působení vyučovací hodiny
- dobrá organizační promyšlenost a realizace hodiny podporující žáka s omj
- podpora objektivního sebehodnocení
- posilování silných stránek žáka
- podpora jeho zájmů, koníčků
- další metody aktivní výuky RWCT – brainstorming, myšlenková mapa, I.N.S.R.T, T-graf, pětilístek, čtení s otázkami, srovnávací tabulka, klíčová slova, zpřeházené věty atd.
- časté poskytování zpětné vazby

7. Hodnocení vzdělávacích výsledků

- Individuální hodnocení
- Hodnocení podle individuálního plánu
- Využívat různé formy hodnocení – formativní v převaze
- Sebehodnocení s ohledem na náročnost jazyka
- Převaha kladného spektra hodnocení

8. Evalulace

Probíhá během celého období. Učitelé průběžně vyhodnocují efektivitu nastolených opatření, konzultují výsledky se specialním pedagogem, možná řešení jsou konzultována a vyhodnocována speciálním pedagogem. V případě nastalých problémů s ředitelkou školy, případně s odborným pracovištěm.

9. Postup školy v případě zápisu dítěte do ZŠ

- Škola postupuje dle aktuálně platných právních předpisů.
- Rodiče podávají přihlášku do spádové školy nebo do školy, do které chtějí dítě zapsat. Pokud je pro ně formulář nesrozumitelný, škola zajistí překlad či tlumočnické služby.
- Pro posouzení spádovosti platí stejné podmínky jako pro občany ČR. V případě nenaplněné kapacity školy stačí doložit nájemní smlouvu v dané lokalitě. Pokud je kapacita školy naplněna, škola vyžaduje doklad o trvalém bydlišti v lokalitě – škola informuje rodiče žáka s OMJ o této potřebě s předstihem, aby si mohli potřebné potvrzení včas zajistit (na Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR).
- Formálně je zápis žáků s OMJ stejný jako zápis českých žáků, škola navíc realizuje jazykovou diagnostiku.
- V případě nepřijetí žáka z kapacitních důvodů škola vydá neprodleně písemné rozhodnutí a rodiče informuje o dalším postupu, stejně jako v případě ostatních dětí.

10. Komunikace se zákonnými zástupci žáků

- Primární komunikaci zajišťuje třídní učitel, postupy konzultuje se SP.
- Při prvním setkání škola nastaví oboustranná pravidla komunikace – jak často a jakou formou bude rodiče informovat, jak budou potvrzovat přijetí informace, jak se na školu mohou rodiče obracet (v jakém jazyce, mailem, SMS, školním informačním systémem apod.).
- Vždy si ověřuje porozumění.
- Pravidelně informuje rodiče o pokrocích žáka, povzbuzuje dítě i rodiče, dává formativní zpětnou vazbu (co se daří a co je ještě potřeba zlepšit).
- Nastaví pravidelné schůzky ve složení dítě–rodič–učitel, nebo alespoň pravidelné zprávy.
- Případné problémy řeší okamžitě, aby nedocházelo k nedorozuměním a prodlevám v řešení.
- S rodiči komunikuje o pocitech a potřebách žáka a domluví si pravidelnou zpětnou vazbu.
- Respektuje zvyky rodiny – např. stravovací návyky apod.
- Ověřuje si porozumění předávaným informacím. Informujeme rodiče o pořádání školních akcí.
- Podporuje zapojení rodin do těchto aktivit.
- Pokud písemná komunikace s rodiči přesto vázne, TU ve spolupráci se SP:
 - ⇒ pozve rodiče na schůzku, na které bude také interkulturní pracovník či komunitní tlumočnick, který pomůže předcházet i kulturně daným nedorozuměním,
 - ⇒ na schůzku zve vždy s dostatečným předstihem. Navrhne 2–3 termíny, aby si rodiče mohli vybrat ten, který jim bude vyhovovat,
 - ⇒ pozvánku na schůzku předáme rodičům v jazyce, kterým komunikují.

Ve Štětí dne 13. 4. 2022

PhDr. Bc. Gabriela Hrušková
ředitelka školy

Příloha 1: Informace pro rodiče žáka s OMJ

Škola využije jazykové verze z webových stránek <https://inkluzivniskola.cz/informace-pro-rodice-jazykove-verze>

- Přijetí do školy, pozvánky, informace pro školy.
- Jak může být podpořeno vaše dítě ve vzdělávání?
- Sdělení rodičům.
- Omlouvání nepřítomnosti.
- Akce školy.
- Žádosti.

Příloha 2: Informace od rodičů žáka s OMJ

1) Osobní údaje o dítěti a rodinné situaci

- Jak se správně vyslovuje jméno dítěte (...), jak chce být osloveno?
- Odkud dítě pochází (země původu)?
- Kdy přesně dítě přijelo do ČR? Bylo např. nějaký čas od rodičů odloučené?
- S kým dítě bydlí? Zůstal někdo, na koho je dítě fixované, v původní vlasti? (Zde je důležité být citlivý, minulost některých cizinců může být velice traumatická.)
- Setkal/a se již s češtinou a kde? Ve škole, doma, při soukromých lekcích? Umí česky?
- Jaké jazyky ovládá a na jaké úrovni? V jakém jazyce dovede dítě číst a psát?
- Jaké jazyky jsou používány doma, popř. kdo z rodiny mluví jakou řečí? (V některých rodinách slouží různé jazyky různým účelům.)
- Jaký druh komunikace mezi rodiči (...) a školou bude neefektivnější (verbální nebo psaná)? Jaký je preferovaný jazyk?
- Pokud nerozumíte vůbec, uveďte někoho, kdo v akutních případech může přeložit důležitou informaci?
- O co se dítě zajímá, co jsou jeho silné stránky?

2) Chování a komunikace

- Jak se obecně dítě cítí ve třídě nebo v kolektivu vrstevníků?
- Jak dítě zvládá změny?
- Objevily se u dítěte v minulosti závažné výchovné potíže?
- Potřebuje dítě specifický přístup nebo způsob komunikace?
- Co mu pomáhá v případě náhlé stresové situace?

3) Další důležité informace

- Existují u dítěte nějaké zdravotní obtíže, o kterých by měla škola vědět?
- Má rodina nějaké konkrétní požadavky na vzdělání? Má rodina nějaké plány do budoucnosti?
- Jaké zvyky v oblasti stravování v rodině fungují (př. má dítě přímo nějakou dietu)?
- Jaké (pokud vůbec nějaké) bylo předchozí vzdělání? – kde, od kolika let, bylo přerušeno?
- Shodují se předměty s českým kurikulem? Dokumentace z předchozích škol (pro představu poslouží i žákovy sešity v mateřském jazyce).